

# Mensen van toen

· de Swifterbantcultuur



Paleolithicum Tot 8800 vC	Mesolithicum 8800 - 4900 vC	Neolithicum 4900 - 2000 vC	Bronstijd 2000 - 800 vC	Ijzertijd 800 - 12 vC	Romeinse tijd 12 vC - 450 nC	Middeleeuwen 450 - 1500 nC	Nieuwe tijd 1500 - heden
------------------------------	--------------------------------	-------------------------------	----------------------------	--------------------------	---------------------------------	-------------------------------	-----------------------------

*Flevoland is een heel bijzonder gebied. De bodem waarop wij met z'n allen leven en werken was immers nog niet eens zo lang geleden de bodem van de Zuiderzee. Maar er is meer aan de hand! In het noordwestelijke deel van Oostelijk Flevoland, tussen de Kamperhoek, Lelystad en Swifterbant, bevindt zich onder de oude zeebodem een door zeeklei afgedekt landschap. In dit landschap leefden rond 6.000 jaar geleden al mensen, de zogenaamde Swifterbant mensen, genoemd naar de eerste plaats waar resten van deze mensen zijn aangetroffen.*

## **1 Landschapsgeschiedenis**

Het landschap waarin de nederzettingen van deze mensen lagen bestond uit uitgestrekte moerasbossen, doorsneden door rivieren en kreken en een reeks van zandduinen langs de rivieren, de zogenaamde rivierduinen.



*Het landschap kon er toen zo uitgezien hebben.*

Het ontstaan van het landschap begint aan het einde van de laatste ijstijd, ongeveer 12.000 jaar geleden. Rond 6.500 jaar geleden begon de alsmaar stijgende zeespiegel invloed te krijgen op het landschap. Er ontstond een zoetwater getijdengebied waarin de oeverwallen langs de stroomgeulen zich vormden. De nederzettingen lagen op de oeverwallen langs de rivieren en kreken én op de hoger gelegen rivierduinen.

Het landschap bleef gedurende ongeveer 1.000 jaar redelijk stabiel. Hierna nam de invloed van de zee steeds verder toe en werd het gebied uiteindelijk te nat om in te wonen.

## **2 Ontdekking van de Swifterbantcultuur**

De overblijfselen van de Swifterbantcultuur werden voor het eerst ontdekt ten noordwesten van Swifterbant, in de 60'er jaren van de vorige eeuw, na het droogvallen van Oostelijk Flevoland. Onder het oppervlak van het drooggevallene gebied lag het oude landschap met kreken, rivierduinen en oeverwallen verborgen. Tijdens het graven van sloten en greppels werden vuurstenen werktuigen, scherfjes aardewerk en menselijke botresten gevonden.

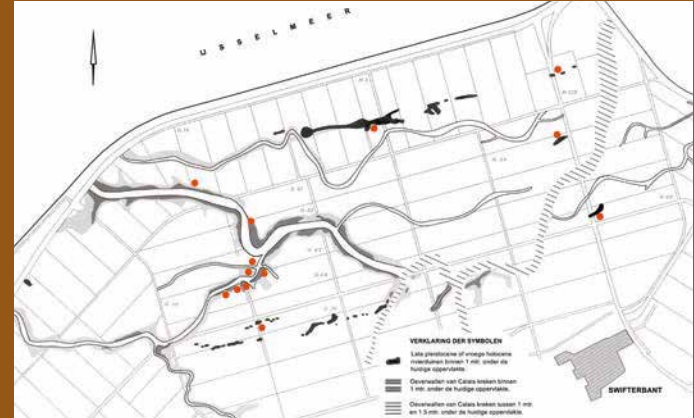
### 3 De Swifterbantcultuur

In oostelijk Flevoland zijn tot op heden een tiental woonlocaties gevonden uit de periode van 4.300 tot 4.000 voor Chr. Onderzoek in de Noordoostpolder en Zuidelijk Flevoland heeft ook daar resten van de Swifterbantcultuur opgeleverd.

De Swifterbant mensen leefden op de (droge) toppen van de rivierduinen en oeverwallen. Van hun huizen is weinig teruggevonden, maar bij Schokland zijn uit de late Swifterbant periode huisplattegronden ontdekt. Wel is tijdens het onderzoek een groot aantal haardplaatsen aangetroffen, plaatsen waar een vuur brandde en waar gekookt werd, waar men bij zat om werktuigen te maken etc.

#### Aardewerk

De Swifterbant mensen maakten hun eigen aardewerk. Kenmerkend voor het Swifterbant aardewerk is de puntvormige bodem en de S-vorm van het profiel van de potten. Op de rand of schouder van de potten zijn vaak versieringen aangebracht met behulp van nagelindrukken, afdrukken van vingertoppen, spatels of rietstengels.



Swifterbant vindplaatsen in Oostelijk Flevoland (rode stippen)



Voorbeelden van Swifterbant aardewerk: de pot links is afkomstig van Urk, de scherven van kavel E170.

## *Begravingen*

De doden werden dicht bij de nederzettingen begraven in aparte grafvelden, liggend op hun rug en evenwijdig aan de oeverwal. Een bekend voorbeeld is de 'Swifterbantman' (zie foto), gevonden in een grafveld bij S2 aan de Visvijverweg. Op zijn voorhoofd lag een ketting van barnstenen kralen en een kraal van gyt.

## **4 Onderzoek**

In het Swifterbant gebied is gedurende een aantal jaren (de periode van 1962 tot 1979) archeologisch onderzoek gedaan door het Biologisch Archeologisch Instituut (BAI), onderdeel van de Rijksuniversiteit Groningen. De door het BAI uitgevoerde opgravingen hebben een schat aan informatie opgeleverd en talrijke mooie archeologische vondsten.

Sinds 2004 wordt er jaarlijks weer nieuw onderzoek naar de Swifterbantcultuur uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen, in samenwerking met het Nieuw Land Erfgoedcentrum, de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) en de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN) afdeling Flevoland.

Onder leiding van professor D.C.M. Raemaekers doen studenten en AWN leden tijdens deze opgravingen ervaring op en wordt getracht antwoorden te vinden op een aantal openstaande vragen.

Zoals het landschapsgebruik door de Swifterbant mensen: verbouwen zij zelf al granen of niet, en hoe en waar visten ze. Tevens wordt gekeken naar de eventuele achteruitgang van het archeologische bodemarchief zoveel jaren na de inpoldering. Zijn de archeologische resten nog in een goede conditie?



*De 'Swifterbantman', gevonden tijdens de opgraving in de jaren '70 bij vindplaats S2 (Visvijverweg, Swifterbant).*



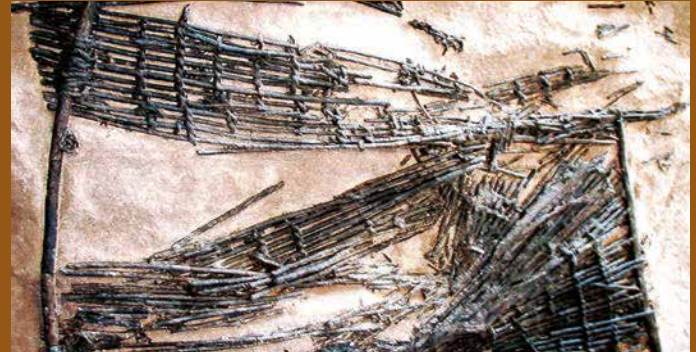
*De opgraving in 2006 bij vindplaats S4 (Vuursteenweg, Swifterbant)*

### *Levensonderhoud*

Uit de resten die we vinden tijdens onderzoek, weten we dat de Swifterbant mensen jaagden op dieren die in hun omgeving voorkwamen, dat ze aan visvangst deden, planten en vruchten verzamelden en vermoedelijk aan kleinschalige landbouw deden. Zo vinden we vuurstenen pijlpunten, boten van dieren en visresten, viswieren en fuiken en allerlei zaden, waaronder granen.

### *Werktuigen*

Er zijn verschillende soorten werktuigen gevonden van vuursteen, natuursteen, bot en gewei: zo gebruikten de Swifterbant mensen schrabbers om huiden schoon te maken, klingen als messen, boortjes om bijv. gaten in huiden te maken, bijlen, priemen etc.



*Een opgegraven visfuij, afkomstig van de Hoge Vaart – A27, in Almere.*



*Een stenen bijl, gevonden in de omgeving van Swifterbant.*

## 5 Zichtbare sporen

### *In het landschap*

Op een aantal plaatsen in het Swifterbantgebied is het onderliggende landschap zichtbaar gemaakt. Door middel van bosaanplant zijn de contouren van de krekens in dit oude landschap aangegeven (zie bovenste foto).

Deze plekken zijn goed bereikbaar. In het gebied zijn één wandel- en meerdere fietsroutes aangegeven. De routes zijn verkrijgbaar in de boekhandel en bij de VVV kantoren. Het pionierspad is een uitgave van de LAW en de fietsgids Flevoland en west Overijssel van de ANWB.

### *In het museum*

In het Nieuw Land Erfgoedcentrum in Lelystad wordt in de tentoonstelling ruim aandacht besteed aan de archeologische vondsten uit het Swifterbantgebied (zie de diverse foto's).

Voor kinderen is er bovendien de mogelijkheid om zelf op te graven en archeologisch onderzoek te doen in de attractie 'ondergronds'. Meer informatie kunt u vinden op de website [www.nieuwlanderfgoed.nl](http://www.nieuwlanderfgoed.nl).



*Inpassing van het archeologische terrein in het landschap bij vindplaats S2.*



*Swifterbant aardewerk in de tentoonstelling van het Nieuw Land Erfgoedcentrum.*

# Swifterbant

jagen en vissen / hunting and fishing



Schedel van een oer-os, gevonden bij de opgraving in het midden van de jaren '90 aan de Hoge Vaart – A27 te Almere, nu te zien in het Nieuw Land Erfgoedcentrum.



**Deze folder is mogelijk gemaakt met steun van de provincie Flevoland.**

**Grafisch Ontwerper: Nils Raavé**

**Ga voor meer informatie naar de volgende websites:**

[www.awnflevoland.nl](http://www.awnflevoland.nl)

[www.flevolandbovenwater.nl](http://www.flevolandbovenwater.nl)

[www.nieuwlanderfgoed.nl](http://www.nieuwlanderfgoed.nl)

[www.schokland.nl](http://www.schokland.nl)

2010 - versie 2.0

---